

Za doc. MUDr. Janem Malým, CSc.

Dne 31. srpna 2021, nedlouho poté, co Institut klinické a experimentální medicíny oslavil 50 let svého trvání, jsme se dozvěděli smutnou novinu, že zemřel doc. MUDr. Jan Malý, CSc., muž, jehož jméno je s historií IKEM neodlučně spjato od samého počátku.

Doc. Malý byl v letech 1996 až 2007 zástupcem ředitelů IKEM Karla Filipa, Rudolfa Poledne a Štefana Vítka, aby posléze zúročil svoje řídicí zkušenosti a byl do roku 2011 ředitelem této instituce. Pro tuto funkci byl řádně připraven. Během svého dlouhého odborného i lidského působení prošel postupně mnoha pozicemi od začínajícího mladého lékaře a vědeckého aspiranta, později zkušeného vědce, nefrologa a učitele, až k pozici v institutu nejvyšší. Na vlastní kůži se potkával s úsilím svých spolupracovníků i v jiných oborech a stupních a rozuměl jejich snaze. Snad právě proto se zasadil o stabilizaci a úspěšný rozvoj všech hlavních léčebných a výzkumných programů v IKEM, aniž by podlehl tlaku preferovat pouze některé z nich na úkor druhých anebo rušit úspěšně se rozvíjející projekty nové. Patří mu za to dík. Když totiž svoji funkci předával dále, byl již IKEM dostatečně připraven na postupnou ekonomickou transformaci, kterou žádala doba a prosazovalo nové vedení. Koncepce dalšího rozvoje byla již jasně vytyčena a díky tomu zůstaly zachovány pro IKEM charakteristické a v mnoha směrech jedinečné programy transplantací, kardiologické, diabetologické a hepatogastroenterologické. A to zdaleka nejen na úrovni léčebně-preventivní. Přídomek „experimentální“ v názvu institutu byl posílen rekonstrukcí stávajícího a výstavbou nového moderního experimentálního pracoviště, které ob stojí v mezinárodní konkurenci nejen odborně, ale také architektonicky.

Milý pane docente, Milý Honzo, za to Ti děkujeme a vzpomínáme na Tebe.

Doc. Malý se narodil 10. 5. 1943 v Praze. Jeho otcem byl významný antropolog a první poválečný přednosta Antropologického ústavu UK, který byl v roce 2000 za svoje vědecké zásluhy i občanský postoj během války oceněn posmrtně Řádem T. G. Masaryka, který za něho převzal syn Jan. Ten po absolvování lékařské fakulty v roce 1966 pracoval krátce v Thomayerově nemocnici a poté byl přijat jako vědecký aspirant v oboru nefrologie do Výzkumného ústavu experimentální terapie, který vedl prof. Otakar Šmahel. Jeho důsledným školitelem byl renomovaný nefrolog prof. Otto Schück, který doc. Malého směřoval k vědeckému studiu metabolismu aminokyselin a kyseliny močové při chronické nedostatečnosti ledvin a efektu medikamentózní a dietní léčby. Titul kandidáta věd obhájil v roce 1973, tentokrát již v IKEM, který v roce 1971 vznikl sloučením původně samostatných výzkumných ústavů v pražské Krči. Podílel se na rozvoji programu transplantací ledvin a jeho originální poznatky přispěly k prevenci závažné leukopenie, která vzniká lékovou interakcí antimetabolitu kyseliny močové alopurinolu a imunosupresiva azathioprinu. Pracoval tehdy na III. interní výzkumné základně IKEM, jež byla zaměřena především na nefrologii a transplantaci léčbu. Zejména

Obr. 1. Doc. MUDr. Jan Malý, CSc.



v rámci Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů (dnešní Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví) se věnoval výuce nefrologie a vnitřního lékařství a titul docenta obhájil v roce 1985. Tématem jeho habilitační práce bylo studium frakční exkrece a renální clearance kyseliny močové za podmínek zvýšené diurézy či podávání různých farmak. Mezi tím stihl doc. Malý také odborný a výukový pobyt v Severním Jemenu, kde se zasloužil o vybudování nefrologického oddělení v Sanná.

Organizační schopnosti doc. Malého a jeho znalosti v oboru nefrologie a vnitřního lékařství využil v roce 1987 tehdejší ředitel IKEM prof. Kočandrle, když jej jmenoval do funkce přednosty I. interní výzkumné základny (I. IVZ). Úkolem tehdy bylo integrovat problematiku intermediárního metabolismu při inzulinové rezistenci (a diabetu 2. typu) a nově se rodícího programu transplantací léčby diabetu 1. typu. Dialyzační léčba byla v této době u pacientů s diabetem pro svoji náročnost a špatné výsledky opomíjena a I. IVZ byla v tomto směru průkopníkem. Doc. Malý pomohl vytvořit odborné, technické a organizační podmínky, aby se mohl v praxi rozvinout program kombinovaných transplantací ledviny a pankreatu, který experimentálně i klinicky připravil prof. Vladimír Bartoš. Tím se také otevřela možnost dialyzační přípravy pacientů s diabetem, jež se teprve se zpožděním přenášela do jiných dialyzačních center.

Péče o náročné kandidáty transplantace, kteří kromě selhání ledvin trpěli diabetickou polyneuropatií, retinopatií a syndromem diabetické nohy, vyžadovala formování odhodlaného multidisciplinárního kolektivu. Bylo nutné vybudovat týmy zaměřené na prevenci progresu diabetického onemocnění ledvin, intenzifikovanou léčbu inzulinem (jež byla tehdy novinkou), na léčbu syndromu diabetické nohy a také na edukaci diabetických pacientů jako nedílné součásti terapie. Díky kolektivnímu úsilí chirurgů, diabetologů a nefrologů se později kombinovaná transplantace ledviny a pankreatu stala standardním způsobem léčby pacientů s diabetem 1. typu, kteří dospěli do konečného stadia chronické nedostatečnosti ledvin a neměli kontraindikaci k chirurgickému výkonu. V době, kdy byl doc. Malý přednostou I. IVZ, působila na pracovišti také hepatogastroenterologická skupina, která se již připravovala na budoucí program transplantací jater.

Nutno podotknout, že na diabetologii doc. Malý nezapomněl ani po svém přechodu do vyšších manažerských funkcí. Vždy byl ochoten vyslechnout své spolupracovníky a přispíval k rozvoji diabetologického

programu i později. Pomáhal např. razit cestu pro výzkum transplantace izolovaných Langerhansových ostrůvků, který se tehdy v IKEM rodil.

Na doc. Malého vzpomínáme i jako na milého společníka a milovníka umění. Pamatujeme třeba na tradici koncertů České filharmonie pro IKEM, které doc. Malý zaštiťoval a pomáhal organizovat. Rád užíval radostí života, pokud mu to jeho pracovní a rodinné povinnosti a starosti dovozovaly, a rád také dopřával tyto radosti druhým. Není divu, že jeho odborný a osobní příklad následoval také jeden z jeho synů, který je dnes profesorem a úspěšným kardiochirurgem.

I když byl často kritický a různá pochybení si dlouho pamatoval, měl pochopení pro lidské slabosti, neodsuzoval na první pohled a pomáhal hledat východiska. Vývoj jde rychle kupředu a mladí často nevědí, čím prošla či musela projít předchozí generace. Je ale důležité ohlížet se zpět. Je třeba ocenit ty, kteří vytrvali a vytvořili podmínky pro práci druhých.

Tak tedy ještě jednou: milý pane docente, Milý Honzo, za to Ti děkujeme a vzpomínáme na Tebe.

prof. MUDr. František Saudek, DrSc.

Centrum diabetologie IKEM